

УДК 76.071.1:[81'371+070](410)“18”

Довжик О. К.

СЕКСОЛОГІЗАЦІЯ ОБРІ БЕРДСЛЕЯ В АНГЛІЇ КІНЦЯ ХІХ СТ.

Усталений образ вікторіанського художника Обрі Бердслея нерозривно пов'язаний з ідеєю сексуальної перверсії. У статті проаналізовано сексуальні значення, що їх приписували роботам Бердслея його сучасники. Визначено ключові зсуви у спробах сексуалізації творчості та особи, що відбулися за життя та одразу після смерті художника, встановлено їхній зв'язок з проліферацією дискурсів про ненормативні сексуальності.

Ключові слова: Обрі Бердслей, Мішель Фуко, Макс Нордау, сексологія, вікторіанська культура, дегенерація, рецепція.

У книзі «1890-ті» англійський видавець, критик та міфотворець Х. Джексон викарбував чимало розхожих означень для творчого спадку кінця ХІХ ст. Зокрема, він закріпив уявлення про антагонізм філістерської публіки та художника-декадента Обрі Бердслея (1872–1898). Його порнографічну новелу «Під пагорбом» автор охарактеризував як набір «романтизованих уривків зі “Статевої психопатії” Крафта-Ебінга» [15, с. 101–102]. Слід зауважити, що ані роботи німецького сексолога, ані порнографічна проза Бердслея не були доступні широким колам буржуа. Причому, згідно з прийнятою знавцями вікторіанства точкою зору, мистецтво Бердслея мало кидати виклик конвенціям саме цього прошарку суспільства [24]. Аби уникнути невідрефлексованої проекції уявлень ХХ ст. на прочитання вікторіанського художника, необхідно здійснити реконтекстуалізацію сексуального скандалу, пов'язаного з його іменем.

Мета статті – дослідити, як модули сексуалізації творчості Бердслея змінювалися з часом та залежно від соціокультурних диспозицій і сексуальної інформованості його вікторіанських реципієнтів. При цьому дослідження прагнуть розглядати реакції диверсифікованих соціальних груп, чия рецепція, як зазначають М. Бол та Н. Брайсон, є зумовленою конкретними кодами сприйняття та чий члени мають різні рівні доступу до цих кодів [2, с. 186].

Насамперед слід звернутися до відгуків на творчість Бердслея у пресі. Пік його популярності і представленості на шпальтах періодики прийшовся на 1894 рік, затаврований газетярками як час «бердслеївської лихоманки». Цій моді на себе художник завдячував головним чином ілюстраціям до «Саломеї» О. Уайльда та малюнкам у декадентському альманасі “The Yellow Book”. На той час він розвивав свій умовний стиль, натхненний японськими гравюрами кінця ХVІІІ ст. Найімовірніше, саме незвичність його лаконічної чорно-білої графіки, а не сексуалізований зміст робіт, сприймалася буржуазною пресою як грубе порушення мистецьких конвенцій. Про неінституціоналізований статус художника та неможливість вписати його у таксономію свідчить те, що роботи Бердслея рецензувались у секції новин.

Репетитивною ознакою статей є ухильна мова. Незважаючи на те, що «потворність» та «хворобливість» малюнків Бердслея визнавалася майже одностайно, журналісти надавали особливого значення своїй неспроможності вербалізувати «сексуалізований» зміст його робіт. Наприклад, на думку автора з журналу “Artist”, Бердслей зобов'язаний своєю славою тому, що критики, яким «бракувало слів», були нездатні «виголосити, що насправді було не так із ним і з речами, які він створював» [24, с. 6]. «Брак слів»

пов'язаний з тим, що в Англії мова, придатна для обговорення сексуальності, конституювалася паралельно з розвитком кар'єри Бердслея. Для роз'яснення цього питання необхідно звернутися до розвитку сексологічних досліджень наприкінці XIX ст.

У наявній сьогодні аналітичній парадигмі вікторіанська епоха пов'язується з проліферацією дискурсів про сексуальність швидше, ніж з їхнім придуманням. Цю тему було концептуалізовано М. Фуко у «Жазі пізнання» (1976). За Фуко, ідея здобуття «істини про секс» з середніх віків структурувала християнську традицію сповіді. У XVIII та XIX ст. ці одкровення стали ретельно вивчатися педагогікою, медициною, психіатрією; зрештою, їх було перетворено на предмет окремої науки, «scientia sexualis» [11, с. 18]. За допомогою ревних допитів ранні сексологи здобували історії індивідуальних насолод та медикалізували їх, вводячи в режим «нормального та патологічного» [11, с. 67]. У результаті їхньої роботи, сфокусованої на проблемі аберації, розроблена і забезпечена відповідним спеціалізованим словником таксономія аномальних сексуальностей.

У Європі сексологічна полеміка виникла вже у 1840-х рр. Як зазначає історик М. Кук, у Великій Британії ці дискусії розгорнулися порівняно пізно і надто залежали від перекладів європейських авторів [7, с. 75]. Уже згадана праця Р. фон Крафт-Ебінга (1886) перекладена англійською у 1892 р. Наприкінці 1880-х – на початку 1890-х рр. у серії *Contemporary Science* видано декілька важливих континентальних текстів та детальних тематичних бібліографій. Важливо пам'ятати, що читацька аудиторія подібних видань була підкреслено ексклюзивістською, обмеженою «цивілізованими класами», як це було зазначено, наприклад, у підзаголовку пізнішої роботи сексолога О. Фореля – «Сексуальне питання: наукове, психологічне, гігієнічне та соціологічне дослідження для цивілізованих класів» (1908).

Завдяки високому рівню освіти та інтересу, мотивованому особистим досвідом, коло друзів Бердслея належало до меншості, що прагнула та мала доступ до ранньої сексологічної літератури. Поет А. Саймонс, колега Бердслея у декадентському журналі *Savoy*, був другом Дж. Е. Сімондса та Х. Елліса, співавторів першого англомовного дослідження гомосексуальності («Сексуальна інверсія», 1897). Покровитель та близький друг Бердслея, М. А. Рафалович, сумлінно вивчав найсвіжіші публікації з сексології та сам склав памфлет про «уранізм». В оточенні Бердслея були поширені гомофільні тенденції естетизму та

декадансу. З середини 1890-х рр. вони почали тісно переплітатися з новими категоріями «scientia sexualis».

Незважаючи на те, що розповсюдження оригінальної сексологічної літератури було обмежене нечисленним колом авангардних інтелектуалів, сформоване нею уявлення про різноманітні «аномалії» мало вплив далеко за межами елітарної меншини. Певною мірою цей вплив спричинено зв'язком сексологічного дискурсу з популярною кримінологією, що підтримувався такими авторами, як Ч. Ломброзо та М. Нордау. Публікація англійського перекладу праці Нордау «Виродження» (1895) передувала арешту О. Уайльда за звинуваченням в «актах грубої непристойності» (британський законодавчий евфемізм для гомосексуальних стосунків), з приводу якого велися палкі дебати в пресі. Книжка М. Нордау забезпечила теоретичні засади для журналістського хрестового походу проти модерних «хвороб» та маніфестацій певних модерних «тенденцій».

Для того щоб дослідити вплив проліферації дискурсів про сексуальність на рецепцію Бердслея, пропонується проаналізувати мову критики у перші роки кар'єри художника та одразу після його смерті. Виразною ілюстрацією першої фази є допис 1894 р. у «*Pall Mall Gazette*». Автор статті дорікав, що дискусія з приводу робіт Бердслея неможлива на сторінках респектабельного видання та що «ніяка експресивність ліній та гострота вигинів не переважають брудні натяжки, втілені в його персонажах» [21]. Інший анонімний рецензент заявляв, що в «*Yellow Book*» Бердслей досяг вершини «незрозумілого, загадкового та нечистого» [20]. Уточнення з приводу заявленої «нечистоти» знову оминалися. Оглядачі могли лише висловити свій «шок» від «нереалістичності його робіт», як, наприклад, журналіст з «*National Observer*»: «Його жінки... не схожі ні на що на землі, ні на що у небесному склепінні над землею, ні на що у водах під землею – з їхніми товстими готтентотськими губами, з їхніми неможливо загостреними пальцями» [20, с. 588–589]. Слід звернути увагу, що для мови рецепції періоду «бердслеївської лихоманки» характерне вживання численних заперечних часток та афіксів, які картографували нестачу в дискурсі.

Наприкінці XIX ст. відбувся помітний зсув у способах описування та сексуалізації Бердслея. Наприклад, у 1899 р. анонімний критик назвав художника «допитливим і перверсивним», а його Саломею – «невротичною» [4]. В цілому, мова преси стала більш афірмативною і узгодженою. Про це може свідчити аналіз некролога, надруко-

ваного у газеті "Speaker" у 1898 р. Насамперед, автор нарешті міг артикулювати вердикт, який критика до цього уникала. «Слід визнати, що головний мотив творчості Бердслея – це ланка, яка пов'язує нас з дикими предками, непристойний залишок процесу еволюції. У цьому сенсі знак звіра – слід сексуальності – панує в усіх його роботах. Його святий покровитель – це Пан, його мета – виявити сатира в людині» [1, с. 387]. Ці висновки були, очевидно, інспіровані ідеєю виродження – страхом регресії до архаїчного проміскуїтету, який переслідував вікторіанців. Цю тенденцію розкрито у статті зі «Словника психологічної медицини» (1892), присвяченій одній із сексуальних «аномалій» – «німфоманії». Автор статті наводив приклади «огидних ексцесів під час оргій», характерних для «примітивних» народів, таких як «негри» та «ескімоси» [6, с. 294].

Про диверсифіковані причинно-наслідкові зв'язки між уявленнями про виродження та сексуальну аномалію писав М. Фуко. Вважалося, що спадкову бактерію виродження можна було віднайти у родинному дереві будь-якого сексуального перверта, а сексуальна перверсія, своєю чергою, покладала кінець родоводу [11, с. 118]. Відповідно автор словникової статті зазначав, що схильність до німфоманії могла бути вродженою та «в разі невтручання призводила до передчасного згасання індивіда або виродження раси» [6, с. 294]. Крім того, для позначення аномального сексуального апетиту у чоловіків було введено термін «сатириазис» [6, с. 293]. Таким чином, некролог, який звинувачував Бердслея у «виявленні сатира в людині», може свідчити про завоювання сексологічних концепцій. Оскільки вважалося, що фізичні особливості були видимими та легко впізнаваними симптомами психічних відхилень, автор довершив некролог обговоренням відомого фотопортрета Бердслея. Критик трактував риси художника як прикмети певної монструозності, наприклад, його «аномально розвинений лоб» та «дивні фавноподібні вуха» [1, с. 387]. Цей перелік узгоджувався з каталогом тілесних ознак, що вирізняли дегенератів. Ч. Ломброзо і згодом М. Нордау зараховували особливості розвитку вушної раковини до таких стигм [17, с. 17]. Атавізми, властиві дегенеративі, були поєднані в описі зовнішності Бердслея з такими атрибутами розпусного декадента, як «нервові губи і ніс». Нервові хвороби часто віднаходилися в етіології багатьох периферійних форм сексуальності, наприклад, «інверсії». Таким чином, Бердслей ставав утіленням модерного перверта, регресивного і водночас небезпечно сучасного, «великого священика розвиненої ци-

вілізації, що якимось чином відхилилася від магистрالی прогресу» [1, с. 387].

Слід також наголосити, що хоча малюнки Бердслея і репрезентували «повстання хворої уяви», критик впевнено називав «художника-хлопчика» «генієм» [1, с. 386]. Слід зазначити, що сполучення хвороба – сексуальна девіантність – «геніальність» закріпилося наприкінці XIX ст. Ч. Ломброзо вважав, що геній як відхилення від нормального типу представляє «тератологічну» форму людського розуму і є носієм численних ознак виродження [16, с. 2]. Зокрема, «передчасна сексуальна й інтелектуальна зрілість», а також схильність до «сексуальних перверсій» були перелічені у характеристиках «дегенеративного психозу геніїв» [16, с. 314–329]. Моральна неадекватність таких людей часто виражалася у формі «неприродного пороку», що у XIX ст. позначало гомосексуальність [16, с. 201]. За М. Нордау, деякі виняткові таланти видатних людей розвивалися за рахунок «інших якостей, які при цьому повністю або частково атрофувалися» [17, с. 23]. У цьому контексті заява журналіста про те, що «моральне почуття Бердслея було, очевидно, атрофоване» на користь естетичного, можна прочитати як натяк на перверсивність та дегенеративність митця [4].

Однак популярна преса не стала головним фактором у конструюванні образу Бердслея після його смерті. Після 1898-го р. помітні фігури культурного авангарду 1890-х рр., люди, що особисто знали художника, почали активно додавати до корпусу критичних текстів. Не дивно, що вони протиставляли свої звіти про Бердслея поширеній асоціації декадентського художника з виродженням та сексуальними ексцесами. Однак аналіз апологій демонструє, що ці тексти також ґрунтувалися на стереотипах, що супроводжували виникнення категорії «ненормального» індивіда.

Друг Бердслея, письменник і карикатурист М. Бірбом, почав статтю з обговорення проблеми «нормального генія», від якого очікується поступовість у розвитку методу та усвідомленні своєї мети. «Приречений померти молодим», Бердслей, навпаки, був «передчасно дозрілим» – він поспішав реалізувати своє призначення та «жити моментом» [5, с. 539]. Хоча протиставлення задумувалося як комплімент мужності художника, воно неінтенційно конститувало Бердслея як тип генія, що не був «нормальним». Дихотомія норми – девіації циркулювала в тексті і далі. Бірбом охоче визнавав, що багато речей у творчості Бердслея були «хворобливими», і намагався виправдати художника, апелюючи до його молодості. «Треба пам'ятати, що коли він

почав публікувати свої малюнки, він ледве вийшов зі школярського віку, і багато його робіт, що їх деякі люди вважають ознакою зіпсованості, насправді були результатом абсолютно нормального розумового становлення, що знаходило ненормальний вихід через передчасно дозрілу майстерність» [5, с. 542]. У результаті такого розмірковування вибудовувався образ Бердслея як не за віком розвиненого генія, що ним, унаслідок стрімкого розвитку хвороби, керувала розбещеність, якій «нормальна», здорова свідомість могла б протистояти. Патологічний статус продукції цього генія було підтверджено.

Багато коментаторів детально зупинилися на темі спокутної молодості Бердслея. Проте ідея про інфантизм художника співіснувала в текстах з визнанням його непересічних розумових здібностей та раннього розвитку. У поєднанні молодості та надінтелектуальності проглядало дещо монструозне, про що свідчить стаття літературного редактора “Yellow Book” Г. Гарланда: «Коли я чую, як люди... викрикують: “Звісно, це розумно до монструозності, але так аморально, так розпусно!” – Я... знаю, що те, що вони називають розпусним і аморальним, насправді було лише пустуванням маленького хлопчиська» [14, с. 438]. Тут спроба підкреслити хлоп'яцтво Бердслея знову супроводжувалася неінтенційним нагадуванням про його «монструозний» інтелект. Таким чином, після смерті художника і апологетичний, і викривальний напрями критики досягли більш артикульованої діагностичної термінології та почали виявляти вплив сексології, що стрімко розвивалася у цей період.

Спосіб, у який заявлене хлоп'яцтво Бердслея стало функціонувати як підґрунтя для патологізації, потребує подальшого пояснення. Як зазначає С. Гілман, у XIX ст. дитинство інвестовано низкою амбівалентних сексуальних конотацій у межах теорії виродження. Деякі автори, включно з Г. Каном та Р. фон Крафт-Ебінгом, звертали до наративу про поступ людства від «безсоромного» проміскуїтету до цивілізованого та контрольованого стану. Автори подібних схем вбачали у дитинстві «примітивну», неприборкану фазу розвитку. Відповідно дитинство забезпечувало ідеальну базу для спекуляцій щодо регресивної сексуальності [12, с. 192–193, 197]. Таким чином, повторюване посилання на юність Бердслея могло активувати поширену асоціацію з виродженням.

Крім того, як зауважує М. Фуко, у XIX ст. дитинство стало незамінним об'єктом психіатрії. До дитинства зверталися по етіологію будь-якої девіації у поведінці дорослих, особливо акцен-

туючи катастрофічне значення підліткової мастурбації; з другого боку, інфантильність у дорослих вважалася одним із чітких симптомів патології. Тобто дитинство було перевинайдене як сцена, де пробуджується інстинкт, – не патологічний «сам по собі», але який не є нормальним у такому ранньому віці й коли можливості контролю такі обмежені [10, с. 307]. Отже, така характеристика Бердслея, як дитячість, також могла викликати конотації сексуальної патології.

Інший аспект патологізації представлено у поетичному некролозі, написаному А. Саймонсом. Автор також згадував про «дитячий геній» Бердслея поряд з «ясним неемоційним розумом» та «моторошною обізнаністю» [19, с. 23]. Для Саймонса Бердслей репрезентував психічно зіпсований тип декадента, який свідомо потурає порокам своєю розвинутою уявою. Письменник характеризував цей тип як умисно «перверсивний», такий, що «інтелектуалізує свої насолоди, бруталізує свій інтелект» [19, с. 28]. Цей образ очевидно співвідноситься з ідеєю сексологів, що надмірні інтелектуальні здібності можуть реалізуватися у перверсивних сексуальних практиках.

Можна назвати щонайменше дві аномальні форми сексуальності, що розглядалися як можливі наслідки допитливого розуму. По-перше, під час судового процесу О. Уайльда його сексуальна поведінка обговорювалась у зв'язку з декадентським пошуком екзотичного чуттєвого знання. У пізнішому виданні «Сексуальної інверсії» (1915) Х. Еліс досі вважав за потрібне коментувати цю асоціацію. Автор теоретизував щодо «типу» інверта, «який вважається дуже поширеним і який здебільшого ілюструється прикладом Оскара Уайльда», а саме, коли «гетеросексуальна особа стає гомосексуальною через прояв інтелектуальної допитливості й естетичного інтересу» [8, с. 179]. Цей уривок свідчить про вітальність уявлення про каузальний зв'язок між розвиненим інтелектом та «сексуальною інверсією».

По-друге, часто йшлося про те, що надмірна допитливість може призвести до набуття «звички самітників» – онанізму. У дослідженні авторотизму (1899) Х. Еліс підкреслював, що «розумні люди» з «відлюдним темпераментом» особливо схильні до «ексцесів» у юні роки, що в подальшому «часто спричиняє певні психічні перверсії» [9, с. 189–190]. Загалом можна припустити, що алюзія до онанізму була прихованою тенденцією рецепції Бердслея його сучасниками. Згідно з універсальним потенціалом цієї практики до спричинення усіх мислимих хвороб, мастурбацію часто віднаходили в історіях сухотників (Бердслей помер від туберкульозу)

[18, с. 159]. Крім того, можна простежити очевидну аналогію між марнуванням життєвих сил під час туберкульозу та в результаті «брудної звички». Наприклад, авторка брошури про згубні наслідки онанізму (1888) наводила приклад жінки, яку вважали жертвою сухот, і чию «життєву силу та тілесну енергію» насправді «вискотував» «секретний гріх» [3, с. 8]. Схожі формулювання зустрічаються у М. Бірбома, який писав, що Бердслей «перенапружив свої життєві сили – і вони витекли з нього» [5, с. 540]. Тоді як у Бірбома алюзія до онанізму є лише гіпотетичною, У. Б. Йейтс у мемуарах прямо артикулював цей зв'язок (1915–1916): письменник сповіщав, що «сексуальне бажання Бердслея під тиском хвороби стало нестерпним» і йому «доводилося приборкувати його за допомогою мастурбації» [23, с. 92].

Підсумовуючи, слід зазначити, що у своїх конструкціях образу художника друзі Бердслея, подібно до відособлених представників буржуазної преси, запозичували з пізньовікторіанських дискурсів про геніальність, виродження та перверсію. Внаслідок цього художника було сексуалізовано як представника «родини ненормальних індивідів» кінця XIX ст., яких було описано М. Фуко. Фінальний інклюзивний образ «ненормального» мав сліди конститутивних персонажів,

від яких він історично походив – монстра, невинного індивіда, мастурбатора. Обговорюючи «невиправне душевне хлоп'яцтво» Бердслея, як висловився декадентський поет-священик Дж. Грей, та міфологізуючи його «монструозні» гротески, коментатори проектували сексуальну генеалогію на його творчість та вибудовували «перверсивну» біографію автора [13, с. vi]. Ця стаття продемонструвала, що Бердслей був вписаний у процес проліферації дискурсів про сексуальність, який відбувався в Англії наприкінці XIX ст. Його творчість становила вдалий приклад для критиків, незалежно від їхнього соціокультурного статусу, що займалися моделюванням власних словників та систем оцінок у царині «аномальних» сексуальностей.

Дослідження також показало, що історія сексуального скандалу, спричиненого Бердслеєм, була написана з точки зору 1898 р., коли його друзі разом із газетниками долучилися до підсумовувань прижиттєвих досягнень художника. Нові сексологічні категорії, що формувалися у цей час, накладалися на замовчування і пропуски у критичних текстах середини 1890-х рр. Ретроспективна інтерпретація біографії та доробку Бердслея була реструктурована дихотомією норми та аномалії, а за художником закріплено ярлик модерного «перверта».

Список літератури

1. A. M. S. The Art of Aubrey Beardsley / A. M. S. // *Speaker*. – 1898. – 26 March. – P. 387.
2. Bal M. Semiotics and Art History / Mieke Bal, Norman Bryson // *The Art Bulletin*. – 2006. – № 73. – P. 174–208.
3. Barker P. The Secret Book Containing Private Information and Instruction for Women and Young Girls / P. Barker. – Brighton, 1888. – 32 p.
4. Beardsley's Early Work // *Supplement to The Speaker*. – 1899. – 29 April. – P. 498.
5. Beerbohm M. Aubrey Beardsley / M. Beerbohm // *Idler*. – 1898. – May. – P. 538–546.
6. Bouchereau G. Nymphomania / G. Bouchereau, S. Ledger, R. Luckhurst // *The Fin de Siècle: A Reader in Cultural History, c.1880–1900*. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – P. 293–297.
7. Cook M. London and the Culture of Homosexuality, 1885–1914 / Matt Cook. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 223 p.
8. Ellis H. Sexual Inversion, *Studies in the Psychology of Sex* / H. Ellis. – Philadelphia: Davis, 1915. – 391 p.
9. Ellis H. *Studies in the Psychology of Sex: The Evolution of Modesty, the Phenomena of Sexual Periodicity, Auto-erotism* / H. Ellis. – Philadelphia: Davis, 1900. – 275 p.
10. Foucault M. *Abnormal: Lectures at the Collège de France 1974–1975* / M. Foucault. – London: Verso, 2003. – 288 p.
11. Foucault M. *The History of Sexuality: The Will to Knowledge. V. I* / Michel Foucault. – London: Penguin Books, 1990. – 168 p.
12. Gilman S. *Difference and Pathology: Stereotypes of Sexuality, Race and Madness* / S. Gilman. – Ithaca: Cornell University Press, 1985. – 292 p.
13. Gray J. *Last Letters of Aubrey Beardsley* / J. Gray, A. Beardsley. – London: Longmans, 1904. – 158 p.
14. Harland H. Aubrey Beardsley / H. Harland // *Academy*. – 1898. – 10 December. – P. 437–438.
15. Jackson H. *The Eighteen Nineties: A Review of Art and Ideas at the Close of the Nineteenth Century* / Holbrook Jackson. – London: Grant Richards, 1913. – 304 p.
16. Lombroso C. *The Man of Genius* / Cesare Lombroso. – London: Scott, 1891. – 370 p.
17. Nordau M. *Degeneration* / Max Nordau. – London: Heinemann, 1895. – 560 p.
18. *Sexual Disorders* // *Lancet*. – 1870. – 30 July. – P. 159–160.
19. Symons A. *The Art of Aubrey Beardsley* / Arthur Symons. – London: At the Sign of the Unicorn, 1918. – 36 p.
20. *The Looker-On* // *Blackwood's Edinburgh Magazine*. – 1895. – January. – P. 163–164.
21. *The Second "Yellow Book"* // *Pall Mall Gazette*. – 1894. – 20 July. – P. 4.
22. *The Yellow Book* // *National Observer*. – 1894. – 21 April. – P. 588–89.
23. Yeats W. B. *Memoirs [of] W. B. Yeats: Autobiography [and] First Draft Journal* / ed. D. Donoghue. – London: Macmillan, 1972. – 318 p.
24. Zatlín L. *Aubrey Beardsley and Victorian Sexual Politics* / Linda Zatlín. – Oxford: Clarendon, 1990. – 234 p.

O. Dovzhyk

SEXOLOGIZATION OF AUBREY BEARDSLEY IN THE FIN DE SIÈCLE ENGLAND

The ultimate image of Aubrey Beardsley is penetrated by the idea of a perverse sexuality. The article focuses on the sexual meanings attributed to Beardsley's work particularly by his contemporaries. The study indicates crucial shifts in the modes of sexualization, which occurred during Beardsley's creative period and shortly after his death, and discusses their relation to the proliferation of discourses on abnormal sexualities.

Keywords: Aubrey Beardsley, Michel Foucault, Max Nordau, sexology, Victorians, degeneration, fin de siècle, reception.

Матеріал надійшов 18.11.2013

УДК 75. 036(477)

Петрова О. М.

СОЦІАЛЬНИЙ ТА ХУДОЖНІЙ ЗМІСТ ПРОЕКТУ «ЖЛОБАРТ»

У статті подано аналіз художньо-культурологічного проекту «Жлобарт». Розглянуто твори українських митців проекту в контексті традицій сміхової культури та постмодерністської художньої концепції в межах маргінального дискурсу.

Ключові слова: «жлобарт», маргінальне, сміхова культура, кіч, критичний пафос проекту.

У виставковому центрі «Арсенал» наприкінці 2013 року було презентовано досить екстравагантний та шокуючий проект із назвою «Жлобарт». Ініціатор цього проекту – Антін Мухарський. Рух «антижлобізм» дивовижно римується з метою, відповідно до якої 150 років тому починалася діяльність передвижників – у першу чергу Василя Перова, у страхітливих сюжетах його полотен на теми захланної долі простого люду. Тоді на меті була жорстока критика реальності. Щодо сучасних художників – групи «Жлобарту», їхній пафос критичної оцінки нашого буття також зашкалює. Часи інші, інша свідомість героїв та антигероїв. Явище жлобізму модерне, народжене у колісці радянщини та виплекане соціумом у пострадянське двадцятиліття 1990–2013 років.

Після 1917 р. той, хто був нічим, але при шкряпці комісара та з маузером, став усім, а «шаріковий» заповнили собою територію, яка важко піддається виміру.

Автор і куратор: мистецько-культурологічного проекту «Жлобологія» Антін Мухарський. Реалізація ідеї побачила світ у розмаїтті матеріалу: видання двох книг, художньої виставки та телевізійних шоу (режисура А. Мухарського). Автори текстів книги – представники інтелектуальної еліти України: Ю. Андрухович, С. Васильєв, В. Бебешко, О. Доній, О. Сидор-Гібелінда, О. Лютий, інші (32 автори). У стислих есеях, розмірковуючи над феноменом жлобізму, вони подали рентгеноскопію та кардіограму його як соціальної хвороби. Походження жлобізму сягає часів, коли «кухарка почала керувати державою»